

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра соціології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. декана
факультету

соціологічного

В'ячеслав НІКУЛІН

28 червня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ВСТУП ДО СОЦІОЛОГІЇ
(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
галузь знань 05 – соціальні та поведінкові науки
спеціальність 054 – соціологія
освітня програма «Соціологія комунікацій, реклами та зв'язків з громадськістю»
спеціалізація _____
вид дисципліни обов'язкова
факультет соціологічний

2024/2025 навчальний рік

Вступ до соціології (ССК)

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою соціологічного факультету

26 червня 2024 року, протокол № 9

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Сокурянська Людмила Георгіївна, доктор соціологічних наук, професор, професор закладу вищої освіти кафедри соціології соціологічного факультету, в.о. завідувачки кафедри соціології

Програму схвалено на засіданні кафедри соціології

Протокол № 15 від 12 червня 2024 року

В.о. завідувачки
кафедри соціології

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Соціологія комунікацій, реклами та зв'язків з громадськістю»

Гарант освітньої програми
«Соціологія комунікацій,
реклами та зв'язків з
громадськістю»

Ірина СОЛДАТЕНКО

Програму погоджено з науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол № 8 від 24 червня 2024 року

Голова науково-методичної комісії
соціологічного факультету

Юлія СОРОКА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Вступ до соціології» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів «Соціологія комунікацій, реклами та зв'язки з громадськістю» спеціальності 054 – Соціологія.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є надання студентам знання про предмет, об'єкт і структурні рівні соціології: про спільне та відмінне між соціологією та іншими соціогуманітарними науками, загальними і спеціальними соціологічними теоріями; про передумови виникнення та етапи розвитку світової соціогуманітарної думки; про особливості та етичні норми професійної діяльності фахівця-соціолога; про сфери діяльності соціолога, зокрема про роль соціологічного знання в підготовці фахівців у галузі рекламної та PR-діяльності.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями курсу є розгляд таких питань, як об'єкт та предмет соціології, функції соціології; специфіка соціологічного аналізу суспільних явищ та процесів; категоріальний апарат соціології; методи соціологічного дослідження; основні етапи інституціоналізації світової та вітчизняної соціології; місце соціології у суспільному житті; професіоналізація соціологічної діяльності, її різновидів тощо.

1.3. Кількість кредитів – 5/ 5

1.4. Загальна кількість годин – 150 / 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
32 год.	10 год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	10 год.
Самостійна робота, у тому числі	
86 год.	130 год.
Індивідуальні завдання	
2 контрольні роботи – 10 год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, Стандарту вищої освіти спеціальності 054 «Соціологія», затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки 04 березня 2020 року зі змінами наказу МОНУ № 593 від 28.05.2021 року, здобувачі повинні набути компетентності та демонструвати такі результати навчання:

Загальні компетентності

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях

ЗК03. Здатність працювати в команді

ЗК12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій

Фахові компетентності:

ФК 01. Здатність оперувати базовим категоріальним апаратом соціології, реклами та зв'язків з громадськістю.

ФК 02. Здатність до опановування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій

ФК 04. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів

ФК 05. Здатність самостійно планувати, організовувати та проводити соціологічне дослідження

ФК 07. Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців і нефахівців.

Програмні результати навчання:

РН 01. Використовувати понятійний апарат соціології, реклами, зв'язків з громадськістю в професійній діяльності

РН 02. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів

РН 04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних завдань в сфері соціології, реклами та зв'язків з громадськістю

РН 08. Обґрунтувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури

РН 10. Володіння навичками збору соціальної інформації з використанням кількісних та якісних методів

РН 11. Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців і широкої громадськості

РН 12. Володіння знаннями і навичками роботи в соціологічних службах, прес-службах, у засобах масової інформації, відділах реклами, зв'язків з громадськістю, в комунікаційних агентствах.

Вивчення навчальної дисципліни дозволить здобувачеві вищої освіти

знати:

- визначення предмету та об'єкту, головних функцій соціології;
- специфіку соціологічного аналізу суспільства;
- структуру соціологічного знання;
- основні поняття та категорії соціології;
- основні методи соціологічного дослідження;
- історичні, теоретичні та соціокультурні передумови виникнення соціології як самостійної науки;
- зміст основних етапів інституціоналізації світової та вітчизняної соціологічної науки та освіти;
- специфіку та напрямки діяльності соціолога-професіонала, в тому числі у сфері PR та реклами;
- професійний кодекс соціолога – члена Соціологічної асоціації України;

вміти:

- реферувати наукову соціологічну літературу;
- писати тексти рефератів, есе тощо;
- застосовувати категоріальний апарат соціології до аналізу соціальних явищ;
- виступати на семінарських заняттях, науково-навчальних конференціях тощо з підготовленими доповідями, рефератами;
- опонувати виступи товаришів по навчанню з доповідями, рефератами тощо.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Соціологія – системний погляд на світ

Тема 1. Соціологія - наука про суспільство

Багатозначність поняття «наука». Наука як форма суспільної свідомості; як система «перевірених практикою знань»; як певний спосіб одержання знань, як особливий, спеціалізований вид діяльності; як соціальний інститут. Об'єкт і предмет науки. Визначення предметного поля тієї чи іншої системи знання як визнання її наукового статусу. Методи одержання наукового знання. Об'єктивність, істинність як ідеал наукової діяльності. Критерії науковості. Різновиди наукового знання: природничі, суспільні, гуманітарні та технічні науки. Особливості соціогуманітарного знання.

Об'єкт і предмет соціології. Соціологія як наукове знання про суспільство. Суспільство як процес і результат людської взаємодії. Дискусії щодо предмету соціологічної науки. Трансформація предметного поля соціології як результат суспільних змін і внутрішньої логіки розвитку соціологічного знання.

Дефініції (визначення) предмету соціології класиками світової соціологічної думки та її сучасними представниками. Суб'єкт соціології. Фігура соціолога в сучасному світі. Функції соціології: група теоретико-пізнавальних функцій (власно пізнавальна, прогностична, критична, освітня), група практично-політичних функцій (соціальної експертизи, соціально-інженерної діяльності: соціального проектування та розробки соціальних технологій, соціального планування) та група громадянських функцій (функція формування соціологічного мислення, інформаційна функція) соціології. Поняття, феномени і суб'єкти соціологічного мислення. Роль загальносоціологічної та спеціальної соціологічної освіти у формуванні соціологічного мислення особистості.

Ідеологічний вплив соціологічного знання, його внесок у трансформацію світоглядних переконань та поглядів особистості.

Роль соціології у пізнанні трансформаційних процесів, які відбуваються в сучасній Україні; в науковому обґрунтуванні реформ, що здійснюються в нашому суспільстві; в аналізі та прогнозуванні можливих соціальних наслідків реформування економічної, політичної, правової тощо сфер його життєдіяльності; у визначенні наслідків пандемії COVID-19 у світовому і локальному контекстах; у прогнозуванні вірогідних сценаріїв розвитку українського суспільства після Перемоги над рф.

Тема 2. Специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ і процесів. Взаємозв'язок соціології з іншими науками про суспільство і людину

Соціологія як генералізуюча наука про суспільство. Соціологічна картина соціального світу. Особливості соціологічного вивчення соціальних феноменів та процесів. Системність, комплексність соціологічного вивчення соціальної реальності, врахування економічних, політичних, правових моральних, психологічних, релігійних, сімейно-побутових тощо умов життєдіяльності людей при вивченні тих чи інших суспільних явищ та процесів. Діяльнісний підхід як особливість соціологічного дослідження. Структурно-діяльнісний та діяльнісно-структурний підходи до аналізу суспільства. Кількісний, якісний та імовірнісний аналіз суспільства в соціології. Суспільство як соціокультурна реальність. П.Сорокін про необхідність аналізу суспільства «крізь соціокультурну матрицю». Соціологія в системі наук про суспільство

і людину. Соціологія як соціогуманітарна наука. Спільне (об'єкт дослідження - суспільство та людина) та відмінне (специфічні методи аналізу) між соціологією та іншими соціогуманітарними науками. Зв'язок соціології із філософією та історією. Використання соціологією досягнень інших наук про суспільство та людину (демографії, антропології, психології, статистики, політології, економічних, правових наук). Соціологія та математика. «Соціологізація» сучасного наукового та гуманітарного знання.

Тема 3. Структура соціологічної системи знання. Фундаментальна та прикладна, теоретична та емпірична соціологія. Макро- та мікросоціологія. Рівні соціологічного знання

Основні елементи структури соціологічної системи знання. Фундаментальна та прикладна соціологія, їхні відмінності та основні завдання. Теоретична та емпірична соціологія. Поняття макро- та мікросоціології. Макро- і мікросоціологія як елементи теоретичної соціології. Соціологія як поліпарадигмальна наука. Основні макро- і мікросоціологічні теорії та їх представники. Структурний функціоналізм (Т. Парсонс, Р. Мертон), теорії соціального конфлікту (К. Маркс, Г. Зіммель, Л. Козер, Р. Дарендорф) як головні макросоціологічні концепції. Мікросоціологічний аналіз суспільства в теорії соціального обміну (Дж. Хоманс, П. Блау), психоаналітичних теоріях (З. Фрейд, Е. Фромм), символічному інтеракціонізмі (Дж.-Г. Мід, Г. Блумер, А. Роуз, Г. Стоун), феноменологічній соціології (А. Шюц), етнометодології (Г. Гарфінкель, Д. Дуглас, П. Мак-Хью) та ін.

Рівні соціологічного знання: вищий, середній, нижчий. Загальносоціологічні теорії (макро- та мікросоціологічні) як вищий рівень соціологічного знання, в межах якого досліджуються універсальні закономірності та принципи становлення і розвитку різноманітних (мега-, макро-, мезо-, мікро-) соціальних систем.

Теорії середнього рівня (спеціальні соціологічні теорії) як мезорівень соціологічного знання, що акцентує увагу на дослідженні окремих соціальних спільнот та сфер людської життєдіяльності (соціологія сім'ї, соціологія молоді, соціологія освіти, соціологія права, соціологія політики, соціологія економіки, тощо). Класифікація соціологічних теорій середнього рівня. Згруповані та узагальнені соціальні факти, зафіксовані завдяки проведенню соціологічних емпіричних досліджень, як нижчий рівень соціологічного знання. Взаємозв'язок та взаємозалежність рівнів соціологічного знання.

Тема 4. Соціологічне (емпіричне) дослідження: типологія, програма, методи та етапи здійснення

Поняття та сутність соціологічного (емпіричного) дослідження. Критерії класифікації соціологічних досліджень: масштаб проведення (міжнародні, загальнонаціональні, регіональні тощо), термін проведення (довготривалі та оперативні), рівень знань про об'єкт дослідження (розвідувальні, описові, аналітико-експериментальні), мета дослідження (фундаментальні, прикладні) тощо. Етапи підготовки та проведення соціологічного (емпіричного) дослідження: визначення проблемної ситуації, що потребує свого вирішення; розробка програми дослідження; складання робочого плану дослідження та графіка виконання робіт; розробка методики дослідження (його інструментарію); пілотаж (перевірка) розробленого інструментарію (анкети, бланка інтерв'ю тощо); формування та інструктаж групи безпосередніх виконавців (анкетерів, інтерв'юєрів та ін.) дослідження оперативний етап збору даних (польовий етап); підготовка отриманої інформації до комп'ютерної обробки; обробка емпіричної інформації на комп'ютері; аналіз результатів дослідження, підготовка попереднього звіту; формулювання висновків і рекомендацій; публікація отриманих результатів.

Програма соціологічного дослідження, її основні елементи. Методологічна (характеристика проблемної ситуації; формулювання об'єкта та предмета дослідження, його мети та завдань; уточнення та інтерпретація основних понять; попередній системний аналіз об'єкта дослідження; гіпотези дослідження) та процедурна (принциповий (або стратегічний) план дослідження; обґрунтування вибіркової сукупності дослідження; визначення основних методів збору та аналізу емпіричних даних) частини програми дослідження.

Поняття генеральної та вибіркової сукупності дослідження, типи вибірки.

Методи соціологічного дослідження: кількісні (опитування: анкетування, стандартизовані індивідуальні інтерв'ю тощо) та якісні (кейс-стаді, етнографічний метод, історія сім'ї, біографічний метод, фокусовані групові інтерв'ю, індивідуальні глибинні (нестандартизовані) інтерв'ю тощо), онлайн-дослідження.

Основні види питань та вимоги до їх формулювання в соціологічних анкетах та інтерв'ю.

Спостереження, аналіз документів, експеримент як методи соціологічного дослідження. Пряме (невключене) та включене спостереження. Контент-аналіз як формалізований метод аналізу документів. Різновиди експериментів: польові, лабораторні, контрольовані, неконтрольовані, лінійні, паралельні тощо.

Головні вимоги до використання кількісних та якісних методів в соціології.

Можливості та обмеження здійснення емпіричних соціологічних досліджень в умовах російської воєнної агресії проти України.

Тема 5. Соціологія і суспільство. Функції соціології в сучасному світі. Роль соціології у розвитку українського суспільства

Соціологічна наука як суспільне явище. Взаємовплив соціології і суспільства. Чинники, що зумовлюють зміни у впливі соціології на суспільство. Врахування специфічних особливостей конкретного суспільства на певному етапі його розвитку при визначенні соціальної ролі соціології. Майкл Буравий про функціональне призначення соціології в сучасному світі; про професійну (академічну), прикладну (замовну), критичну і публічну соціологію.

Спрямованість академічної соціології на реалізацію теоретико-пізнавальних функцій соціологічної науки (примноження фундаментального знання щодо структури та функціонування суспільства в цілому та його окремих елементів), зокрема власно пізнавальної, прогностичної та освітньої складових цієї групи функцій соціології.

Прикладна соціологія як простір реалізації практично-політичних функцій соціологічного знання (сприяння ефективному управлінню соціальними процесами) завдяки наданню організаціям – замовникам соціологічних досліджень (органам державної та місцевої влади, бізнес-структурам, освітнім, медичним установам тощо) оперативної інформації щодо реального стану суспільства в цілому чи місцевої громади, окремих сфер суспільного життя, певних установ та організацій.

Критична соціологія як поле актуалізації такої складової теоретико-пізнавальної групи функцій сучасної соціологічної науки, як критична функція.

Реалізації громадянських функцій соціологічного знання (функція формування та розвитку соціологічного мислення населення, інформаційна функція) у контексті публічної соціології.

Роль соціології у розвитку сучасної України. Необхідність «втручання» соціології у розробку соціальної політики та обґрунтування реформ, що здійснюються українською державою. Інституціоналізація громадської думки як умова розбудови громадянського суспільства та правової держави в Україні. Вітчизняна соціологія на війні: місія та соціальна відповідальність соціологічної науки в умовах російської агресії.

Тема 6. Поняття та основні персоналії протосоціології

Історія науки як відображення логіки її розвитку. Історія суспільних і природничих наук. Періодизація розвитку світової соціологічної думки як наукова проблема. Передісторія соціології чи «протосоціологія».

Соціологічні міркування в конфуціанських текстах. Розвиток соціологічної думки в роботах давньогрецьких філософів (Солон, Аристотель, Парменід, Геракліт, Протагор, Піндар, Платон, Епікур та ін.). Соціологічний погляд на світ в «Історичних пролегоменах» Ібн Халдуна. Соціологічні спостереження у творах: М. Монтеня (1533-1592) «Досвіди»; Б. Паскаля (1623-1662) «Думки»; П. Лакло (1741-1803) «Небезпечні зв'язки»; Ж. де Лабрюєра (1645-1696) «Характери або звичаї нашого століття»; Ф. де Ларошфуко (1613-1680) «Мемуари», «Максими»; Д. Дідро (1713-1784) «Лист про сліпих у повчання зрячим»; К. Гельвеція (1715-1771) «Про розум», «Про людину»; Ф. Вольтера (1694-1778) «Філософські думки», «Філософський словник» та ін.

Тема 7. Історичні, соціокультурні та теоретичні передумови виникнення соціології як самостійної науки

Фактори й умови, що детермінують виникнення нової галузі наукового знання. Історичні передумови виникнення соціології як самостійної науки. Поява соціології як наслідок кардинальних зрушень у суспільному житті, пов'язаних з промисловою революцією в Європі, яка призвела до бурхливого розвитку таких процесів, як індустріалізація, урбанізація, секуляризація тощо. Велика французька революція як результат промислової революції в Європі та каталізатор подальших радикальних політичних, економічних та соціокультурних змін у суспільстві. Нові соціокультурні феномени у постреволюційній Франції; неможливість їхнього дослідження за допомоги існуючих у той час наук про суспільство. Загальнонаукові фактори, що сприяли становленню соціології. Теоретичні передумови виникнення соціології. Соціологічні спостереження Ш. Монтеск'є (1689-1755) («Про дух законів», 1748 р.) як перший досвід порівняльної соціології соціальних інститутів. Соціально-філософська концепція К. Сен-Сімона (1760-1825) як програма трансформації «суспільного знання» у позитивну науку про суспільство («Нарис наук про людину», 1813 р.).

Становлення та розвиток соціологічної думки в дореволюційній (до 1917 р.) Росії та Україні. Соціологічні ідеї в працях О. Герцена, П. Лаврова, М. Михайловського, Л. Мечнікова, М. Данілевського, М. Костомарова, М. Драгоманова, В. Антоновича, М. Ковалевського, М. Грушевського, Б. Кістяківського, М. Карєєва, П. Сорокіна та ін.

Тема 8. Періодизація розвитку соціології за М. Елброу

Перший етап - «універсалізм» чи класична стадія розвитку соціології. Спроба зрозуміти процеси громадського життя і суспільних відносин як загальні, позачасові й аналогічні універсальним закономірностям, що існують у природі. Головні персоналії першого періоду становлення соціологічної науки. О. Конт (1798р. - 1851р.) як засновник «позитивізму» у філософії і соціології. Внесок Г. Спенсера (1820-1903) у становлення та розвиток соціології як самостійної науки.

Другий етап – становлення національних соціологічних шкіл, («концептуальний імперіалізм» – боротьба за панування певної соціологічної парадигми, нетерпимість до інших соціологічних концепцій, напрямків тощо). Розвиток класичних соціологічних теорій. М. Вебер (акцент на раціоналізмі, властивому німецькій культурі) і німецька соціологічна школа. Е. Дюркгайм як засновник французької соціологічної школи (роль соціокультурних факторів). Домінанта прагматизму в американській соціології. Британська соціологічна школа: Тойнбі (дослідження циклічних стадій у розвитку світової цивілізації). Російська соціологія (П. Лавров, М. Михайловський, К. Тахтарев, М. Карєєв, М. Ковалевський, П. Сорокін, М. Драгоманов, М. Грушевський, Б. Кістяківський та ін.).

Третій етап - інтернаціоналізація соціології. Протистояння структурного функціоналізму та марксизму як відображення гострого політико-ідеологічного протистояння двох світових систем (соціалістичної і капіталістичної) після Другої світової війни. Т. Парсонс і Р. Мертон як лідери структурного функціоналізму (ідеї раціональної організації суспільства, його еволюційного розвитку і т.д.). Марксистська критика структурного функціоналізму.

Четвертий період - «індигенізація» («отуземлення») соціології. Розвиток особливих напрямків соціологічної науки, що враховують специфіку культурних традицій народів країн, що розвиваються. Основні персоналії латиноамериканської (Р. Маріні, Т. Дус Сантуш, Ф. Кардозо, В. Бамбірра, А. Франк) та африканської (М. Макінде, А. Аківо) соціології.

П'ятий етап - «глобалізація» соціології як її відповідь на об'єктивні процеси в розвитку суспільства. Проблеми і перспективи об'єднання зусиль соціологів усіх країн для вирішення завдань, що постають перед людством у XXI столітті. Основні персоналії: У.Бек, Е.Гідденс, П.Бурд'є, М.Фуко, З. Бауман, Р.Інглхарт та ін.

Тема 9. Історія, сучасний стан, основні напрямки досліджень та проблеми розвитку вітчизняної соціологічної науки

Динаміка розвитку соціології в царській Росії у другій половині XIX – першому двадцятиріччі XX століття: інституціоналізація соціології як науки, практика соціологічних досліджень,

започаткування соціологічної освіти. Роль П. Лаврова, М. Михайлівського, П. Кропоткіна, Є. Де-Роберті, М. Ковалевського, П. Сорокіна, К. Тахтарова та ін. у розвитку російської і світової соціологічної науки. Марксистська традиція в російській соціології початку ХХ століття. Конкретно-історичні умови початкового етапу становлення радянської соціологічної науки (1917-1922 рр.). Становлення і розвиток спеціальних соціологічних теорій у радянській соціології 20-30-х років ХХ століття. Радянська соціологія як репресована наука (часи сталінщини).

Соціологія в СРСР у роки хрущовської «відлиги». Основні напрямки соціологічних досліджень у СРСР наприкінці 50-х - першій половині 60-х років, їхня наукова і практична значущість. Розвиток соціології у СРСР у 70-80-х рр. минулого століття та в країнах пострадянського простору.

Особливості становлення та розвитку української соціології. Головні персоналії соціологічної думки в Україні (Г. Сковорода, М. Костомаров, П. Куліш, Б. Кістяківський, І. Франко, М. Драгоманов, М. Грушевський та ін.) Соціологічні студії українських науковців на еміграції (В. Липинський, М. Шаповал та ін.). Розвиток української соціології за часів радянської влади. Соціологія в умовах пострадянської трансформації українського суспільства: теоретичні і емпіричні соціологічні дослідження, стан соціологічної освіти. Проблеми розвитку соціологічної науки та освіти в Україні в умовах збройної агресії РФ проти України.

Тема 10. Поняття та види професійної соціологічної діяльності

Соціологія як професія та покликання. Професіоналізація соціологічної діяльності. Види професійної діяльності соціолога (соціоінженерна, викладацька, науково-дослідна, експертна). Особливості консультативної діяльності соціологів.

Соціально-інженерна діяльність соціологів, зайнятих безпосередньо в практичній роботі. Соціальне проектування та розробка соціальних технологій як складники соціально-інженерної діяльності соціолога. Дискусії щодо соціальної інженерії. Проблема гуманізації соціологічної діяльності.

Вміння, навички, професійно-ділові якості, необхідні для соціологічної діяльності: викладацької, дослідницької, консультативної, експертної тощо.

Ч. Міллс про вимоги до соціологічної мови, необхідність сполучення високої професійної майстерності з розвинутою здатністю популяризації, спроможність викладати свої думки витончено і ясно.

М. Вебер про необхідність пристрасності у науковій діяльності («Наука як покликання і професія»), про вимоги до викладацької діяльності.

П. Сорокін про служіння істині, сумління, моральну чистоту, любов до продуктивної праці, неприпустимість байдикування як головні вимоги до діяльності науковця («Дальня дорога»).

Професійна етика як сукупність моральних принципів, якими має керуватися представник тієї чи іншої професії під час своєї діяльності за фахом.

Р. Мертон про головні моральні принципи науки (робота «Амбівалентність вченого»).

«Етика відповідальності» М. Вебера. Поняття «інтелектуальної чесності». Проблема співвідношення професіоналізму і морального обов'язку.

Професійний кодекс соціолога. Основні положення професійного кодексу соціолога – члена Соціологічної асоціації України. Головні аспекти етики вченого: етика наукового дослідження (для соціолога - це дотримання принципів об'єктивності, неупередженості, конфіденційності, поважне ставлення до респондента, замовника, ЗМІ тощо); етика наукової публікації (дотримання норм цитування, відсутність плагіату, питання співавторства); етика наукової дискусії (дотримання норм спілкування, ставлення до колег) та ін.

Тема 11. Інституціоналізація соціологічної освіти в Україні

Інституціоналізація соціологічної освіти як фактор професіоналізації соціологічної діяльності та формування громадянської культури особистості.

Західний і вітчизняний досвід впровадження соціологічної освіти. Проблеми інституціоналізації соціологічної освіти у дореволюційній (до 1917 р.) Росії та Радянському Союзі.

Становлення соціологічних шкіл в Україні як фактор інституціоналізації вітчизняної соціології. Історія виникнення та розвитку Харківської соціологічної школи

Наукова школа як теоретичне поняття та соціальний феномен. Соціологічна школа як суб'єкт наукової (соціологічної) діяльності, неформальне співтовариство професіоналів-соціологів, об'єднаних у своїх дослідженнях суспільства певною дослідницькою парадигмою, нормами та цінностями наукової діяльності, які транслиуються наступним поколінням учених завдяки виробленим цим співтовариством механізмам наслідування.

Внесок соціологічних шкіл в інституціоналізацію радянської соціології. Особливості становлення та розвитку соціологічних шкіл в сучасній Україні.

Харківська соціологічна школа: передісторія виникнення, етапи розвитку, теоретико-методологічні засади функціонування, основний напрямок досліджень, головні персоналії.

О. Якуба – засновниця Харківської соціологічної школи, фундатор вітчизняної соціологічної науки та соціологічної освіти. Сучасні дослідження, що здійснюються Харківською соціологічною школою, їх результати, внесок у розвиток теоретичної та емпіричної соціології.

Особливості сучасного розвитку соціологічної освіти в Україні. Чинники підвищення якості вітчизняної соціологічної освіти. Головні вимоги до якісної соціологічної освіти. Проблеми розвитку вітчизняної соціологічної освіти в умовах російсько-української війни, можливі шляхи їхнього подолання.

Питання для самоконтролю:

- Що таке наука? Чим наукове знання відрізняється від повсякденного знання?
- Хто і коли ввів у науковий обіг термін «соціологія»?
- Що означають такі поняття, як «об'єкт науки» та «предмет науки»?
- Визначте об'єкт та предмет соціології.
- Що зумовлює дискусії щодо предмету соціології?
- Чому предмет соціології «знаходиться у постійному русі, розвитку»?
- Що означає поняття «суб'єкт соціології»?
- Назвіть перших суб'єктів світової та вітчизняної соціології.
- У чому полягає специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ та процесів?
- Що таке «системність, комплексність» соціологічного аналізу суспільства ?
- У чому проявляється «діяльнісний підхід» до аналізу соціальних явищ та процесів у соціології?
- Що таке «кількісний, якісний та імовірнісний аналіз» у соціології?
- Розкрийте сутність соціокультурного підходу до аналізу соціальної реальності.
- Визначте місце соціології у системі соціогуманітарного знання.
- Завдяки чому соціологія як наукове знання про суспільство відрізняється від різноманітних галузей гуманітарного знання?
- Що є спільного та що відрізняє соціологію та історію?
- У чому полягає відмінність соціологічного та філософського знання?
- Що поріднює соціологію з соціальною психологією та соціальною антропологією? Що відрізняє ці галузі наукового знання?
- Які існують відмінності між соціологією та такими науками, як економіка, політологія, правознавство, релігієзнавство?
- Схарактеризуйте основні елементи структури соціологічного знання.
- Що таке фундаментальна та прикладна соціологія?
- Поняття та феномени теоретичної та емпіричної соціології.
- Що означають поняття «макросоціологія» та «мікросоціологія»?
- Назвіть та надайте стисло характеристику основних макросоціологічних теорій.
- Які теорії сучасної соціології можна віднести до мікросоціологічних? Наведіть приклади таких теорій, їхні основні ідеї та персоналії.

- Чим відрізняються макро- та мікросоціологічний підходи до аналізу суспільства?
- Назвіть рівні соціологічного знання.
- Як пов'язані між собою вищий, середній та нижчий рівень соціологічної системи знання?
- Що, за Т. Куном, означає поняття «наукова парадигма»?
- Чому соціологію називають поліпарадигмальною (чи мультипарадигмальною) наукою?
- Чим пояснюється поліпарадигмальність соціологічної науки?
- Що означає поняття «загальносоціологічна теорія»?
- Хто і коли ввів до наукового обігу поняття «теорії середнього рівня»?
- Чим відрізняються теорії середнього рівня (чи спеціальні соціологічні теорії) від загальносоціологічних теорій?
- Що є предметом соціологічних теорій середнього рівня? Назвіть та коротко схарактеризуйте деякі з цих теорій.
- Що таке «емпіричне соціологічне дослідження»?
- Класифікація емпіричних соціологічних досліджень, її критерії.
- Назвіть основні етапи підготовки та проведення соціологічного емпіричного дослідження.
- Що таке програма соціологічного дослідження? Назвіть та коротко опишіть основні елементи методологічної та процедурної частини програми дослідження.
- Що таке проблемна ситуація дослідження?
- Що означає поняття «гіпотеза» в науці? Як класифікують гіпотези соціологічного дослідження?
- Що таке генеральна сукупність та вибірка сукупність соціологічного дослідження?
- Назвіть основні типи вибірки соціологічного дослідження. Надайте коротку характеристику квотній вибірці.
- Що означає поняття «репрезентативність вибірки»?
- Назвіть основні методи збирання соціологічної (емпіричної) інформації.
- Чим відрізняються кількісні та якісні методи збору соціологічних даних? Назвіть основні з них.
- Дайте характеристику таким методам опитування, як анкетування та інтерв'ю. Назвіть їхні основні різновиди.
- Що таке «закрите» та «відкрите» запитання анкети? Наведіть приклади таких запитань.
- За яких умов спостереження вважається методом соціологічного аналізу? Назвіть основні різновиди спостереження як методу соціології.
- Схарактеризуйте такий метод соціологічного дослідження, як аналіз документів.
- Що таке соціологічний експеримент?
- Назвіть основні якісні методи збору соціологічної інформації.
- Що означає поняття «функція» стосовно науки?
- Назвіть основні групи функцій соціології.
- Схарактеризуйте складові теоретико-пізнавальної групи функцій соціологічного знання.
- Які функції утворюють групу практично-політичних функцій соціології?
- Що включає в себе група громадянських функцій соціології?
- Чи можна говорити про ідеологічну функцію соціології?
- Що таке «ідеологічний вплив» соціології?
- Що таке «соціологічне мислення»? Основні канали та чинники формування соціологічного мислення населення в умовах сучасної України.
- Визначте роль соціологічної освіти у формуванні соціологічного мислення населення.
- Що означають такі поняття, як «громадська думка» та «інститут громадської думки»?
- Доведіть, що в Україні існує інститут громадської думки.
- Схарактеризуйте роль та значення соціології у житті сучасного, в тому числі українського, суспільства, її місію в умовах російської агресії проти України.
- Що таке протосоціологія? Назвіть головні протосоціологічні персоналії.
- У чому полягає внесок Платона, Аристотеля та інших античних філософів у розвиток соціологічної думки?
- Чим, на думку такого представника протосоціології, як Ібн Халдун, зумовлюється закономірний характер суспільного розвитку?
- Що дає сучасному соціологу звернення до творчого доробку таких філософів та письменників пізнього середньовіччя, як Н. Макіавеллі, Т. Мор, М. Монтень, Т. Гоббс, Б. Паскаль, Дж. Локк та ін.?

- Чим збагатили соціологічну думку французькі філософи-просвітителі (Ф. Вольтер, Д. Дідро, К. Гельвецій та ін.)?
- Назвіть основні історичні чинники виникнення соціології як самостійної науки.
- Чому соціологію називають наукою індустріальної епохи розвитку суспільства?
- Які нові соціальні явища та процеси викликала до життя Велика французька революція?
- Які соціокультурні феномени, що з'явилися у суспільному житті західноєвропейських країн на початку XIX століття, зумовили появу соціології як окремої галузі наукового знання?
- Назвіть теоретичні джерела становлення соціології як самостійної науки.
- У чому полягає внесок Ш. Монтеск'є у розвиток соціологічної думки?
- Сформулюйте основні ідеї соціологічного теоретизування К. Сен-Сімона.
- Назвіть етапи розвитку соціології (за М. Елброу).
- Чому перший етап розвитку соціології як самостійної науки М. Елброу називає «універсалізмом»? Хто з соціологів належить до цього етапу?
- Що таке соціологічний позитивізм?
- Сформулюйте засадничі ідеї позитивістської соціології О. Конта та Г. Спенсера.
- Назвіть основні національні соціологічні школи, які з'явилися на другому етапі розвитку соціології (за М. Елброу).
- Чому соціологічну теорію М. Вебера називають антипозитивізмом?
- У чому полягає соціологізм концепції Е. Дюркгайма?
- Надайте коротку характеристику марксистської теорії суспільства, її внеску у розвиток світової соціологічної думки.
- Чому європейську соціологію називають предметно-орієнтованою, а американську – проблемно-орієнтованою наукою?
- Що таке «концептуальний імперіалізм» (за М. Елброу)?
- Що визначало функціонування соціології на третьому етапі її розвитку (за М. Елброу)? Назвіть головних представників цього етапу.
- Чому М. Елброу називає третій етап розвитку соціології фазою її інтернаціоналізації?
- Чим відрізняються соціологічні концепції Т. Парсонса і Р. Мертона? За що Р. Мертон критикує свого вчителя Т. Парсонса?
- Назвіть основних представників марксистської (неомарксистської) соціології третього етапу (за М. Елброу) розвитку соціологічного знання. В чому полягає їхній внесок у розвиток соціології?
- Як М. Елброу називає четвертий етап розвитку соціології? Чим зумовлена така назва?
- У чому полягають специфічні особливості розвитку соціології у країнах Латинської Америки, Африки та Азії?
- Який сенс вкладає М. Елброу у назву сучасного, п'ятого, етапу розвитку соціологічної науки?
- Чому М. Елброу говорить про необхідність консолідації сучасних соціологів?
- Що сприяє та що заважає інтеграції різних напрямків розвитку сучасної соціологічної думки?
- Назвіть головних представників сучасної світової соціології та напрямки їхнього теоретизування.
- Визначте історичні передумови виникнення соціології у Російській імперії.
- Які соціально-культурні зміни, що відбувалися в Російській імперії у другій половині XIX сторіччя, зумовили становлення вітчизняної соціології як самостійної науки?
- Назвіть теоретичні витoki соціології у Російській імперії.
- Кого та чому вважають першими соціологами в Російській імперії?
- Що, на думку М. Михайловського та П. Лаврова, повинна вивчати соціологія?
- Які соціально-політичні події у Російській імперії останнього двадцятиріччя XIX століття стали на заваді розвитку соціологічної науки?
- У чому полягає внесок М. Ковалевського у розвиток вітчизняної соціології?
- Схарактеризуйте головні наукові здобутки американського соціолога російського походження П. Сорокіна.
- Назвіть головних представників української соціологічної думки другої половини XIX – початку XX сторіччя.
- Чому, за рішенням Правління Соціологічної асоціації України, День соціолога щорічно святкується в нашій країні 1 жовтня?
- Схарактеризуйте головні ідеї позитивістської соціології М. Драгоманова.

- У чому полягає внесок М. Грушевського у розвиток української соціології?
- Схарактеризуйте розвиток української соціології на еміграції.
- Яким було ставлення до соціології з боку можновладців у перші роки радянської влади?
- Назвіть основні теми соціологічних досліджень, які здійснювалися в Радянському Союзі в 20–30-ті роки минулого століття.
- Які події 1922 року викликали кардинальні зміни в інтелектуальному житті Радянського Союзу?
- Чому вітчизняну соціологію називають репресованою наукою?
- Яка подія, що відбулась у 1956 році, дала поштовх реабілітації та відродженню радянської соціології?
- Кого вважають фундаторами радянської соціологічної науки на новому етапі її розвитку (1950–1960 рр.)?
- Коли, завдяки чому і для чого була створена Радянська соціологічна асоціація?
- Назвіть основні етапи та показники інституціоналізації радянської соціології у 1960–1980-ті роки.
- Назвіть імена українських учених, які сприяли відродженню вітчизняної соціології у 1960–1970 рр.
- Що досліджували радянські соціологи?
- Чому радянська влада боялася соціології?
- Що означає такий вислів, як «мова науки»?
- Який сенс вкладається у такі терміни, як «поняття» та «категорія»?
- Що впливає на розвиток категоріально-понятійного апарату соціології?
- Чому в арсеналі соціології з'являються нові поняття?
- Наведіть приклади запозичення соціологією понять та категорій із інших галузей соціогуманітарного знання.
- Розкрийте зміст такого критерію науковості, як однозначність понятійного фонду.
- Чому дотримання цього правила («однозначність наукового фонду») викликає певні труднощі у контексті соціології та інших наук про суспільство?
- Як методологічна позиція дослідника, характер теорії, якої він дотримується, зумовлює зміст соціологічних категорій і понять?
- Що зумовлює необхідність конкретизації, уточнення змісту тих чи інших соціологічних понять?
- Чому деякі соціологи вважають головним поняттям соціологічної науки категорію «соціальна група»?
- Назвіть поняття, які є похідними або мають безпосереднє відношення до поняття «соціальна група».
- Виходячи з чого деякі соціологи вважають головними категоріями своєї науки такі поняття, як «суспільство» і «культура»?
- Коли поняття «суспільство» і «культура» увійшли до наукового обігу соціогуманітарних наук?
- Наведіть основні визначення понять «суспільство» та «культура».
- Чому в сучасній соціологічній науці акцентується на культурних чинниках суспільного розвитку?
- Що означає поняття «соціокультурне»?
- Чому П. Сорокін наголошує на тому, що соціологічний аналіз – це завжди соціокультурний аналіз?

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Соціологія - наука про суспільство	22	2	2			18	20	2	2			16
Тема 2. Специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ і процесів.	12	4	4			4	22					22
Тема 3. Структура соціологічної системи знання. Взаємозв'язок соціології з іншими науками про суспільство і людину	12	4	4			4	16	2	2			12
Тема 4. Соціологічне (емпіричне) дослідження: типологія, програма, методи та етапи здійснення	12	2	2			8	18					18
Тема 5. Категоріальний апарат соціологічної науки: особливості розвитку	12	4	4			4	12					12
Тема 6. Поняття та основні персоналії протосоціології	14	2	2			10	12					12
Тема 7. Історичні, соціокультурні та теоретичні передумови виникнення соціології як самостійної науки	12	4	4			4	12	2	2			8
Тема 8. Періодизація розвитку соціології за М.Елброу	16	2	2			12	14	2	2			10
Тема 9. Історія, сучасний стан, основні напрямки досліджень та проблеми розвитку вітчизняної соціологічної науки	22	4	4			14	8					8
Тема 10. Поняття та види професійної соціологічної діяльності	8	2	2			4	12	2	2			8
Тема 11. Інституціоналізація соціологічної освіти в Україні	8	2	2			4	4					4
Усього годин	150	32	32			86	150	10	10			130

4. Теми семінарських занять

№	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Тема 1. Соціологія - наука про суспільство	2	2
2.	Тема 2. Специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ і процесів.	4	
3.	Тема 3. Структура соціологічної системи знань. Взаємозв'язок соціології з іншими науками про суспільство і людину	4	2
4.	Тема 4. Соціологічне (емпіричне) дослідження: типологія, програма, методи та етапи здійснення	2	
5.	Тема 5. Категоріальний апарат соціологічної науки: особливості розвитку	4	
6.	Тема 6. Поняття та основні персоналії протосоціології	2	
7.	Тема 7. Історичні, соціокультурні та теоретичні передумови виникнення соціології як самостійної науки	4	2
8.	Тема 8. Періодизація розвитку соціології за М.Елброу	2	2

9.	Тема 9. Історія, сучасний стан, основні напрямки досліджень та проблеми розвитку вітчизняної соціологічної науки	4	
10.	Тема 10. Поняття та види професійної соціологічної діяльності	2	2
11.	Тема 11 Інституціоналізація соціологічної освіти в Україні	2	
	Усього годин	32	10

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Тема 1. Соціологія - наука про суспільство Виступ на семінарі	18	16
2.	Тема 2. Специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ і процесів. Виступ на семінарі	4	22
3.	Тема 3. Структура соціологічної системи знань. Взаємозв'язок соціології з іншими науками про суспільство і людину Виступ на семінарі	4	12
4.	Тема 4. Соціологічне (емпіричне) дослідження: типологія, програма, методи та етапи здійснення Виступ на семінарі	8	18
5.	Тема 5. Категоріальний апарат соціологічної науки: особливості розвитку Виступ на семінарі	4	12
6.	Тема 6. Поняття та основні персоналії протосоціології Виступ на семінарі	10	12
7.	Тема 7. Історичні, соціокультурні та теоретичні передумови виникнення соціології як самостійної науки Виступ на семінарі	4	8
8.	Тема 8. Періодизація розвитку соціології за М.Елброу Контрольна робота	12	10
9.	Тема 9. Історія, сучасний стан, основні напрямки досліджень та проблеми розвитку вітчизняної соціологічної науки Виступ на семінарі	14	8
10.	Тема 10. Поняття та види професійної соціологічної діяльності. Поняття професійної етики Виступ на семінарі	4	8
11.	Тема 11. Інституціоналізація соціологічної освіти в Україні Виступ на семінарі	4	4
	Усього годин	86	130

Види навчальної діяльності

В умовах воєнного стану освітній процес в університеті здійснюється за дистанційною формою навчання

Лекції					
Тема	Класифікація	Попередня підготовка	Подача нової інформації	Тренування	Зворотній зв'язок
Розділ 1. Соціологія – системний погляд на світ					
Тема 1. Соціологія - наука про суспільство	Вступна Онлайн-лекція	Ознайомлення термінологією, необхідною для роботи над темою	Тексти; відеоконференція	Питання самоперевірки; пошук відповідей на питання	для Запитання з боку студентів; Обговорення навчального матеріалу
Тема 2. Специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ і процесів. Взаємозв'язок соціології з іншими науками про суспільство і людину	Інформаційна (тематична) Онлайн-лекція	Ознайомлення термінологією, необхідною для роботи над темою	Тексти; відеоконференція	Питання самоперевірки; пошук відповідей на питання	для Запитання з боку студентів; Обговорення навчального матеріалу
Тема 3. Структура соціологічної системи знання. Взаємозв'язок соціології з іншими науками про суспільство і людину	Інформаційна (тематична), Онлайн-лекція	Ознайомлення термінологією, необхідною для роботи над темою	Тексти; відеоконференція	Питання самоперевірки; пошук відповідей на питання	для Запитання з боку студентів; Обговорення навчального матеріалу
Тема 4. Соціологічне (емпіричне) дослідження: типологія, програма, методи та етапи здійснення	Інформаційна (тематична) Онлайн-лекція	Ознайомлення термінологією, необхідною для роботи над темою	Тексти; відеоконференція	Питання самоперевірки; пошук відповідей на питання	для Запитання з боку студентів; Обговорення навчального матеріалу
Тема 5. Категоріальний апарат соціологічної науки: особливості розвитку	Інформаційна (тематична) Онлайн-лекція	Ознайомлення термінологією, необхідною для роботи над темою	Тексти; Відеоконференція	Питання самоперевірки; пошук відповідей на питання	для Запитання з боку студентів; обговорення навчального матеріалу
Тема 6. Поняття та основні персоналії протосоціології	Оглядова Онлайн-лекція	Ознайомлення термінологією, необхідною для роботи над темою	Тексти; відеоконференція	Питання самоперевірки; пошук відповідей на питання	для Запитання з боку студентів; обговорення навчального матеріалу
Тема 7. Історичні, соціокультурні та теоретичні передумови виникнення соціології як самостійної науки	Інформаційна (тематична) Онлайн-лекція	Ознайомлення термінологією, необхідною для роботи над темою	Тексти; відеоконференція	Питання самоперевірки; пошук відповідей на питання	для Запитання з боку студентів; обговорення навчального матеріалу
Тема 8. Періодизація розвитку соціології за М.Елброу	Інформаційна (тематична) Онлайн-лекція	Ознайомлення термінологією, необхідною для роботи над темою	Тексти; відеоконференція	Питання самоперевірки; пошук відповідей на питання	для Запитання з боку студентів; обговорення навчального матеріалу
Тема 9. Історія, сучасний стан, основні напрямки досліджень та проблеми розвитку вітчизняної соціологічної науки	Оглядова Онлайн-лекція	Ознайомлення термінологією, необхідною для роботи над темою	Тексти; відеоконференція	Питання самоперевірки; пошук відповідей на питання	для Запитання з боку студентів; обговорення навчального матеріалу
Тема 10. Поняття та види професійної соціологічної діяльності. Поняття професійної етики	Інформаційна (тематична) Онлайн-лекція	Ознайомлення термінологією, необхідною для роботи над темою	Тексти; відеоконференція	Питання самоперевірки; пошук відповідей на питання	для Запитання з боку студентів; обговорення навчального матеріалу
Тема 11. Інституціоналізація соціологічної освіти в Україні	Завершальна (підсумкова) онлайн-лекція	Ознайомлення термінологією, необхідною для роботи над темою	Тексти; відеоконференція	Питання для самоперевірки; пошук відповідей на питання	Запитання з боку студентів; обговорення навчального матеріалу

Семінарські заняття

Тема	Вид навчальної діяльності	Попередня підготовка	Виконання практичного завдання	Оцінювання	Рефлексія	Зворотній зв'язок
Тема 1. Соціологія - наука про суспільство	Онлайн-заняття	Опанування матеріалами відповідної лекції	Есе «Чому я вступив(ла) на соціологічний факультет»		Діалог, групове обговорення	Коментарі викладача під час заняття
Тема 2. Специфіка соціологічного аналізу соціальних явищ і процесів	Онлайн-заняття	Опанування матеріалами відповідної лекції	Завдання, що виконуються під час семінарських занять	Опитування виконання практичного завдання	Діалог, групове обговорення; короткі усні відповіді на питання	Коментарі викладача під час заняття; групові консультації
Тема 3. Структура соціологічної системи знання. Взаємозв'язок соціології з іншими науками про суспільство і людину	Онлайн-заняття	Опанування матеріалами відповідної лекції	Есе «Предмет соціології з погляду видатних представників західної та вітчизняної соціологічної науки»	Опитування виконання практичного завдання	Діалог, групове обговорення; короткі усні відповіді на питання	Коментарі викладача під час заняття; групові консультації
Тема 4. Соціологічне (емпіричне) дослідження: типологія, програма, методи та етапи здійснення	Онлайн-заняття	Опанування матеріалами відповідної лекції	Завдання, що виконуються під час семінарських занять	Опитування виконання практичного завдання	Діалог, групове обговорення; короткі усні відповіді на питання	Коментарі викладача під час заняття; групові консультації
Тема 5. Категоріальний апарат соціологічної науки: особливості розвитку	Онлайн-заняття	Опанування матеріалами відповідної лекції	Завдання, що виконуються під час семінарських занять	Опитування виконання практичного завдання	Діалог, групове обговорення; короткі усні відповіді на питання	Коментарі викладача під час заняття; групові консультації
Тема 6. Поняття та основні персоналії протосоціології	Онлайн-заняття	Опанування матеріалами відповідної лекції	Завдання, що виконуються під час семінарських занять	Опитування виконання практичного завдання	Діалог, групове обговорення; короткі усні відповіді на питання	Коментарі викладача під час заняття; групові консультації
Тема 7. Історичні, соціокультурні та теоретичні передумови виникнення соціології як самостійної науки	Онлайн-заняття	Опанування матеріалами відповідної лекції	Завдання, що виконуються під час семінарських занять	Опитування виконання практичного завдання	Діалог, групове обговорення; короткі усні відповіді на питання	Коментарі викладача під час заняття; групові консультації
Тема 8. Періодизація розвитку соціології за М.Елброу	Онлайн-заняття	Опанування матеріалами відповідної лекції	Завдання, що виконуються під час семінарських занять	Опитування виконання практичного завдання	Діалог, групове обговорення; короткі усні відповіді на питання	Коментарі викладача під час заняття; групові консультації

Тема 9. Історія, сучасний стан, основні напрямки досліджень та проблеми розвитку вітчизняної соціологічної науки	Онлайн-заняття	Опанування матеріалами відповідної лекції	Завдання, що виконуються під час семінарських занять	Опитування з виконання практичного завдання	Діалог, групове обговорення; короткі усні відповіді на питання	Коментарі викладача під час заняття; групові консультації
Тема 10. Поняття та види професійної соціологічної діяльності. Поняття професійної етики	Онлайн-заняття	Опанування матеріалами відповідної лекції	Есе «Персоналії харківської соціологічної школи»	Опитування з виконання практичного завдання	Діалог, групове обговорення; короткі усні відповіді на питання	Коментарі викладача під час заняття; групові консультації
Тема 11. Інституціоналізація соціологічної освіти в Україні	Онлайн-заняття	Опанування матеріалами відповідної лекції	Завдання, що виконуються під час семінарських занять	Опитування з виконання практичного завдання	Діалог, групове обговорення; короткі усні відповіді на питання	Коментарі викладача під час заняття; групові консультації

6. Індивідуальні завдання

Підготовка та написання індивідуального завдання на тему «Об'єкт, предмет, функції та основні напрямки досліджень однієї з галузей соціологічного знання (теорії середнього рівня)» (наприклад: соціології молоді, соціології освіти, соціології реклами, політичної соціології тощо).

7. Методи навчання

Лекції, пояснення, бесіди, дискусії, діалог, групове обговорення; короткі усні відповіді на питання, групові консультації; коментарі під час заняття від викладача, робота з навчальною та науковою літературою.

8. Методи контролю

При вивченні курсу «Вступ до соціології» методами контролю протягом семестру є усне опитування під час онлайн-занять; контрольна робота у відповідності до програми курсу; підготовка та захист індивідуального завдання на семінарських заняттях.

Поточний контроль проводиться викладачем на семінарських онлайн-заняттях. Завданнями поточного контролю є перевірка підготовки студентів до сприйняття та обговорення теоретичного матеріалу з курсу, заохочення навчальної активності студентів. Основною метою поточного контролю є забезпечення зворотного зв'язку між викладачем та студентами у процесі навчання, підвищення навчальної мотивації студентів. Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на лекціях, у формі виступів студентів при обговоренні питань, які розглядаються на лекційних та семінарських заняттях.

Оцінка контрольної роботи за темами лекційних занять відбиває ступінь засвоєння студентом знань щодо визначення об'єкту та предмету соціології, її функцій; специфіки соціологічного аналізу суспільства, спільного та відмінного між соціологією та іншими соціогуманітарними науками; структури соціологічного знання; категоріального апарату соціології; історичних, соціокультурних та теоретичних передумов її виникнення як самостійної науки; особливостей соціологічної діяльності, професійної етики соціолога тощо.

Екзамен відбиває засвоєння студентом матеріалів курсу за всіма темами. Екзамен проводиться наприкінці семестру у письмовій формі. *Підсумковий контроль з курсу здійснюється у системі Moodle.*

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Виступ на семінарському занятті, яке проводиться у формі дискусії чи «круглого столу», має продемонструвати знання студента з одного з питань відповідного заняття, знання матеріалів лекції, обов'язкової та додаткової літератури.

Критерії оцінювання виступу на семінарському занятті: знання матеріалу з теми, обов'язкової та додаткової літератури, обґрунтованість, самостійність, аргументованість висновків. Максимальна кількість балів за участь у семінарських заняттях – 15 балів.

Підготовка реферату «Предмет соціології у визначенні провідних західних та вітчизняних соціологів» та його презентація на семінарському занятті з відповідної теми. Написання реферату має на меті виявлення здатності студентів до пошуку необхідних наукових джерел, їхню обізнаність з питань еволюції наукових уявлень щодо предмету соціологічної науки.

Критерії оцінювання: вміння визначити ключові слова у дефініціях предмету соціології видатними представниками соціологічної науки та аргументувати саме такий погляд на її предметне поле. Максимальна кількість балів – 10.

Контрольна робота проводиться протягом семестру. Завдання контрольної роботи складаються зі змістовних запитань та тестових завдань. Максимальна кількість балів за контрольну роботу - 10 балів.

Критерії оцінювання відповідей на змістовні запитання: відповідність завданню, адекватність використання понять та ідей теми, аргументованість, самостійність.

Підготовка індивідуального завдання на тему «Об'єкт, предмет, функції та основні напрямки досліджень однієї з галузей соціологічного знання (теорії середнього рівня)» має на меті виявлення знань студентського загалу щодо передумов виникнення та сучасного стану розвитку різних галузей соціологічного знання (теорій середнього рівня).

Критерії оцінки індивідуального завдання: повнота розкриття обраної теми, правильне визначення об'єкту, предмету та функцій певної теорії середнього рівня, основних напрямків досліджень, що здійснюються в її межах, наведення результатів одного із сучасних досліджень в обраній галузі соціологічного знання. Максимальна оцінка – 25 балів.

Іспит складається із двох запитань на пояснення за програмою курсу. Максимальна оцінка – 40 балів.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання					Екзамен	Сума
Участь у семінарських заняттях	Реферат	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом		
15	10	10	25	60	40	100

Для допуску до підсумкового семестрового контролю потрібно набрати 30 балів.

Поточне тестування та самостійна робота	Підсумковий семестровий контроль (іспит)	Сума
- участь у дискусіях під час проведення семінарських занять (до 15 балів) - підготовка та презентація реферату (до 10 балів) - виконання контрольної роботи (до 10 балів) - індивідуальне завдання (до 25 балів)	До 40 балів	100

Засоби діагностики успішності навчання: підготовка та презентація в рамках семінарських занять реферату «Предмет соціології з погляду видатних представників західної та вітчизняної соціології» та індивідуального завдання на тему «Об’єкт, предмет, функції та основні напрямки досліджень однієї з галузей соціологічного знання» ; складання іспиту.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

Екзаменаційна робота. Виконання завдань екзаменаційної роботи оцінюється за 40-бальною шкалою, виходячи з таких критеріїв:

35-40 балів – знання програмного матеріалу мають системний характер; повний, правильний, послідовний, логічний виклад матеріалу з відсутністю помилок; здатність до систематизації, узагальнення та аналізу інформації, до вільного формулювання аргументованих висновків; вміння встановлювати причинно-наслідкові зв’язки.

31-34 бали – знання й розуміння програмного матеріалу в повному обсязі; повний, послідовний, логічний, аргументований виклад матеріалу; здатність до систематизації, узагальнення та аналізу інформації, до вільного формулювання аргументованих висновків; допущені незначні помилки не впливають на загальне вирішення завдань.

21-30 балів – знання й розуміння тільки основного програмного матеріалу; спрощений і неповний виклад матеріалу, коли завдання в основному виконані, але студент не володіє матеріалом глибоко, його знання мають розрізнений характер; здатність до систематизації й узагальнення інформації, але неспроможність її аналізувати та формулювати аргументовані висновки; допущені окремі помилки, що вплинули на загальне вирішення завдань.

11-20 балів – знання й розуміння основного програмного матеріалу мають поверховий характер; спрощений і непослідовний виклад матеріалу; здатність до систематизації й узагальнення інформації, але неспроможність самостійно робити висновки; допущені суттєві помилки, що вплинули на загальне вирішення завдань.

0-9 балів – знання й розуміння основного програмного матеріалу мають неповний характер; спрощений і неповний виклад матеріалу з допущенням суттєвих помилок; нездатність до систематизації й узагальнення інформації; допущені суттєві помилки, що значною мірою вплинули на загальне вирішення завдань.

10. Рекомендована література

Основна література

1. Бауман З. Мислити соціологічно. Вступ. Навіщо потрібна соціологія? // Гуменюк Л. Й. Соціологія : Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. Т.1. Львів : ЛьвДУВС, 2019.

<https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1/1/%D0%93%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9B.%20%D0%A1%D0%9E%D0%A6%D0%86%D0%9E%D0>

- %9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%AF_%D1%85%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%8F%20%D1%82.1.pdf
2. Майкл Буравой — лекція про публічну соціологію — YouTube <https://www.youtube.com/watch?v=pP2Itvtsv2o>.
 3. Волович В. І. Соціологія : підручник. ЦУЛ : Київ, 2019. 808 с.
 4. Гіденс Е. Соціологія / пер. з англ. Київ : Основи. 1999. 726 с.
 5. Історія української соціології. XIX-XXI: навчальний посібник /за редакцією В. П. Степаненка і К. В. Батаєвої. Київ: Інститут соціології НАН України, 2023. 566 с.
 6. Лобанова А. С., Калашнікова Л. В. Соціологія. Вступ до спеціальності : навчально-методичний посібник для студентів вищих закладів освіти. Київ : Каравела, 2022. 308 с.
 7. Паніна Н. В. Професійна етика і соціологія в Україні (до прийняття Кодексу професійної етики соціолога САУ). *Громадська думка*. 2004. № 4. С. 35-37.
 8. Попова І. М. Соціологія. Пропедевтичний курс : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Тандем. 1996. 271 с.
 9. Сокурняська Л. Г. Вступ до соціології : навчальний посібник. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 156 с.
 10. Соціологія: Теорії середнього рівня : навчальний посібник / за наук ред.. Ю.Ф.Пачковського [Н. В. Коваліско, Т. Д. Лапан, Н. Й.Черниш та ін.]. Київ : Каравела, 2020. 356 с. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/Sotsiolohiia-Teorii-serednoho-rivnia-za-red-YU.F.-Pachkovskoho-Navch.-posibnyk-2020.pdf>
 11. Титаренко О. О. Соціологія : навчальний посібник. Київ : ВД «Дакор», 2020. 210 с.
 12. Штомпка П. Соціологія. Аналіз суспільства : підручник / пер. з пол. Львів : Колір ПРО, 2020. 799 с.
 13. Якуба О. О. Соціологія. Харків : Константа, 1996. 192 с.

Допоміжна література

1. Бабенко С. С. Соціологія і соціологи в глобальному вимірі. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2010. № 4. С. 196-206.
2. Калашнікова Л.В. Організація діяльності соціологічних служб : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. 192 с. URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/27/1/%D0%9A%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D1%88%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%90.%20%D0%92.%20%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1.pdf>
3. Климаська Л. Д., Савка В. Є. Соціологія соціальних проблем : навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2021. 208 с.
4. Климаська Л. Д., Клос Л.Є., Школяр М.В та ін.. Спеціальні та галузеві соціології: навчальний посібник / За заг. ред. В. М. Пічі. Львів: «Новий Світ-2000», 2022. 422 с.
5. Лобанова А., Петрухін С. Соціологічні ідеї Микити Шаповала: історична репрезентація. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2020. № 2. С. 90-101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stmm_2020_2_8
6. Мельниченко А. А. Соціальна інженерія як фактор забезпечення стійкого розвитку соціальних систем. *Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Політологія. Соціологія. Право*. 2012. № 1. С. 73-78.
7. Пандемія COVID-19 в Україні: соціальні наслідки / за наук. ред. В. П. Степаненка. Київ : ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2021. 406 с.
8. Паніотто В., Харченко Н. Методи опитування : Підручник. Київ : Вид. дім «Київсько-Могилянська академія», 2017. 342 с.

9. Соціологія: Терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник / за ред. В.М. Пічі. Київ : Каравела, Львів : Новий Світ-2000, 2002. 480 с.
10. Соціологія як досягнення людства. Розвиток вітчизняної соціології у 20 ст. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/12294/>
11. Українське суспільство в умовах війни. Рік 2022: Колективна монографія / за ред. Є. Головахи, С. Макеєва. Київ: НАН України, Інститут соціології НАН України. 2022. 410 с.
12. Українське суспільство в умовах війни. Рік 2023: Колективна монографія / за ред. Є. Головахи, С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2023. 344 с.
13. Шевченко С. Л. Чи потрібна соціологам професійна етика (досвід викладача ВНЗ). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи.* 2017. Вип. 38. С. 87-91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhISD_2017_38_15.
14. Ukrainian Sociology in the 21st Century: Theory, Methods, Research Results / edited by Vil Bakirov, Yevhen Golovakha. Kharkiv : V. N. Karazin Kharkiv National University, 2018. 560 с. URL: <https://sau.in.ua/app/uploads/2019/06/Ukrainian-Sociology-in-the-21th-Century.pdf>

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

Інтернет-ресурси

- Щорічник Міжнародної соціологічної асоціації (МСА) – "Annual Review of Sociology" – <http://www.annualreviews.org/loi/soc>
- Соціологічний факультет, Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна – <http://socio.karazin.ua>
- Інститут соціології НАН України (Київ): <http://i-soc.com.ua/>
- Інститут демографії і соціальних досліджень імені В. М. Птухи НАН України: <http://www.idss.org.ua>
- Київський міжнародний інститут соціології (КМІС): <http://www.kiis.com.ua>
- Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка: <http://www.uisr.org.ua/monitoring>
- «Критика» (часопис). Міжнародний огляд книжок та ідей: <https://krytyka.com/ua>
- Міністерство соціальної політики України <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/index>
- Державний інститут сімейної та молодіжної політики: <http://www.dipsm.org.ua/>
- [Майкл Буравой — лекція про публічну соціологію](#) — YouTube.

Журнали

- Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : збірник наукових праць – <https://sociology.knu.ua/uk/library/aktualni-problemi-sociologiyi-psihologiyi-pedagogiki-zbirnik-naukovih-prac>
- Вісник Дніпровського університету. Серія: філософія, соціологія, політологія – <https://www.dnu.dp.ua/visnik/fnm/12>
- Вісник Львівського університету Серія: соціологічна – <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/sociology>
- Вісник Маріупольського державного університету. Серія: філософія, культурологія, соціологія – <http://visnyk-culturology.mdu.in.ua/>
- Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи» – <https://periodicals.karazin.ua/ssms/>
- «Габітус» (Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій) – <http://habitus.od.ua/>
- Журнал соціальної критики «Спільне» – <http://commons.com.ua>
- Соціологія: теорія, методи, маркетинг – <http://stmm.in.ua/archive/>
- Український соціологічний журнал – <https://periodicals.karazin.ua/usocjour>

- Український соціум – <https://ukr-socium.org.ua/uk/>
- American Journal Of Sociology – <https://www.journals.uchicago.edu/loi/ajs>
- American Sociological Review – <https://journals.sagepub.com/home/asr>
- Current Sociology – <https://journals.sagepub.com/home/csi>
- International Sociology – <https://journals.sagepub.com/home/iss>
- European Sociological Review – <https://academic.oup.com/esr>